

Həbsxanada saxlama ilə bağlı İQAK standartlarında yeniliklər

11-ci Ümumi məruzədən çıxarış (2001)

Xidməti heyət və məhbuslar arasındakı münasibətlər

26. Mədəni həbsxana sisteminin məhəl daşını həmişə lazımi şəkildə komplektləşdirilmiş və təlim görmüş xidməti heyət təşkil edir. Onlar məhbuslarla nə cür rəftar etməyi, öz işlərinə isə adi işdən daha çox peşə kimi baxmağı bacarırlar. Məhbuslarla yaxşı münasibətlərin yaradılması bu peşənin əsas xüsusiyyətidir.

Təəssüf ki, İQK çox vaxt xidməti heyət və məhbuslar arasında formal və soyuq münasibətlərə və xidməti heyətin məhbuslara qarşı kobud tərzdə müraciət etməsinə onları təhqir etməsinə rast gəlirdi. İQK çox vaxt simptomatik xarakter alan aşağıdakı yanaşmaların şahididir: məhbusları məcbur edirlər ki, onlar xidməti heyətin gəlib onlarla məşğul olmasına qədər və ya qonaqlar onların yanından keçənə qədər üzü divara tərəf dayansınlar; binanın daxilində hərəkət edərkən başlarını aşağı əyməyi və əllərini arxadan çarpazlamağı tələb edirlər; həbsxana xidməti heyəti öz dəyənəklərini nümayişkar və hətta fitnəkar bir tərzdə aparır. Bu cür praktika təhlükəsizlik nöqtəyi nəzərindən heç bir əhəmiyyətə malik deyildir və xidməti personal və məhbuslar arasında müsbət münasibətlərin inkişafına yardım göstərmir.

Həbsxananın xidməti heyətinin əsil professionallığı tələb edir ki, onlar məhbuslarla ədəbli və insanpərvər tərzdə rəftar etsinlər və eyni zamanda təhlükəsizlik və yaxşı nizam-intizama diqqət yetirsinlər. Həbsxananın rəhbərliyi xidməti personala inam hissəsinə malik olmasını və məhbusların özlərini yaxşı aparacaqlarına ümid etmələrini təqdir edir. Həbsxananın xidməti heyəti və məhbuslar arasında konstruktiv və pozitiv münasibətlərin inkişaf etdirilməsi nəinki qəddar rəftar riskini azaldar, o həmçinin nəzarət və təhlükəsizliyi gücləndirər. Bu, həbsxananın xidməti heyətinin işini daha da qiymətli edərdir.

Xidməti heyət – məhbus münasibətinin pozitiv olmasının təmin edilməsi, bundan əlavə istənilən vaxt lazım olan qədər xidməti heyətin həbsdə saxlanma zonasında olmasından və məhbusların öz fəaliyyətləri üçün istifadə etdikləri ləvazimatların mövcudluğundan çox asılıdır. Ümumi xidməti heyət komplektinin aşağı olması və/və ya spesifik xidməti heyətin mövcudluğu məhbuslarla birbaşa əlaqə imkanını zəiflədir, müsbət münasibətlərə müəyyən maneçilik törədir; daha ümumi şəkildə desək, həm xidməti personal, həm də məhbuslar üçün qorxulu şərait yaradır.

Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, xidməti heyət komplekti yetərsiz olan yerdə əsas təhlükəsizlik səviyyəsinin və müəssisədə daşınma rejiminin gözlənməsi üçün xeyli əlavə vaxt tələb olunur. İşlərin belə vəziyyəti asanlıqla xidməti heyətin daxilində gərginlik yaradır, bu hal isə, görünür, istənilən türmədə mövcud olan gərginliyi artırır.

Məhbuslar arasında zor işlədilməsi halları

27. Həbsdə saxlanmanı icra edən xidməti heyətin borcu himayəsində olan şəxsləri onlara qarşı pislilik etmək istəyən digərlərindən qorumaqdır. Əslində məhbuslar arasında zorakılıq tətbiq edilməsi halları bütün türmə sistemində müntəzəm olaraq baş verir; bu hallar çox genişdir, mahir böhtandan tutmuş aşkar hədə-qorxuya və ciddi fiziki hücumlara qədər.

Məhbuslar arasında zorakılıq işlədilməsi həbsxananın xidməti heyətinin elə yerləşdirilməsini tələb edir ki, onlar öz səlahiyyətlərini və nəzarət tapşırıqlarını uyğun tərzdə yerinə yetirsinlər. Həbsxananın xidməti heyəti hər hansı narahatlıq nişanələri olduqda ayıq olmalı, ehtiyac olduqda isə həm qətiyyətli olmalı, həm də bu halların qarşısını lazımı cür almalıdır. Həbsxananın xidməti heyəti ilə məhbuslar arasındakı etibarlı mühafizə və qayğıya əsaslanan yaxşı münasibət bu kontekstdə həlledici meyardır; bu həm də personaldaxili qarşılıqlı əlaqə bacarığının olmasından da çox asılıdır. Bundan əlavə, rəhbərlik xidməti personalın öz səlahiyyətlərini yerinə yetirməsində onlara yardım etməlidir. Qarşıya çıxan vəziyyətin əsas xarakterik xüsusiyyətlərinə uyğun olan xüsusi təhlükəsizlik tədbirlərinə ehtiyac ola bilər (buraya effektiv axtarış tədbirləri də daxildir); lakin bu tədbirlər yuxarıda göstərilən fəvqəladə tədbirlərdən heç vaxt artıq ola bilməz. Bundan əlavə, həbsxana sistemində məhbusların təsnifat edilməsinə və bölüşdürülməsinə müraciət etmək ehtiyacı vardır.

Seksual cinayətlərdə təqsirli və ya şübhəli bilinən məhbuslara digər məhbusların hücum edə bilmələri riski çox böyükdür. Bu cür hərəkətlərin qarşısını almaq həmişə haraya səbəb olur. Çox vaxt belə hallarda bu məhbusları digərlərindən ayırmaqla məsələ həll edilir. Normal həbsxana rejimi ilə yaşayan digər məhbuslarla müqayisədə daha çox məhdudlaşdırılmış fəaliyyət proqramı şəraitində həmin məhbusların nisbi təhlükəsizliyi çox ağır başa gələ bilər. İkinci yanaşma isə seksual cinayətlərdə şübhəli və ya təqsirkar bilinənləri bütün aidiyyəti olan həbsxanaya səpələməkdir. Əgər bu yanaşma qəbul edilərsə, belə məhbusların adi həbsxana kameraları bloku daxilində birləşdirilməsi üçün şəraitin olmasına zəmanət verilməlidir; xüsusilə də həbsxananın xidməti personalı hər hansı düşmənçilik və ya təqibmə əlamətlərini aradan qaldırmalıdır. Üçüncü yanaşma isə, həmin məhbusların cinayətləri haqqında həqiqətləri gizlətməklə onları digər müəssisələrə keçirməkdir. Bu yanaşmaların hər birinin öz üstünlükləri və çatışmamazlıqları vardır və İQK onlardan hər hansı birini digərinə qarşı qoymaq istəmir. Həqiqətən də, hansı yolu seçmək qərarı əsas etibarilə hər bir halda xüsusi şəraitdən asılıdır.

Türmələrdə həddən çox məhbusun saxlanması

28. Türmələrdə həddən çox məhbusun saxlanması Bütün Avropanın həbsxana sistemində ziyan vurmaqda davam edir və həbsdə saxlanma şəraitini yaxşılaşdırmaq cəhdlərini pozur. Həbsxanalarda həddən çox məhbusun saxlanması artıq əvvəlki Ümumi məruzələrdə¹ birinci plana çəkilib. İQK-nın fəaliyyət sahəsi bütün Avropa qitəsini əhatə etdiyindən Komitə böyük miqdarda həbsxanaya salınma hallarının və nəticədə türmələrdə sıxlığın ciddi şəkildə artmasına rast gəlib. Dövlətin öz vətəndaşlarını həbsxanalara salmasını cinayətkarlığın səviyyəsinin yüksək olması ilə izah etmək cəhdinin inandırıcı görünə bilməməsi bir faktır. Qanunlara nəzarət edən orqanların və məhkəmə sisteminin üzvlərinin nöqtəyi-nəzəri qismən məsuliyyət daşımaq olmalıdır.

Belə şəraitlərdə həbsxana mülkiyyətinə getdikcə daha çox pul xərcləmək məsələnin həlli deyil. Bunun əvəzinə mövcud qanunları, başa çatmamış məhkəmə işlərini və həbsə alınmanı yenidən nəzərdən keçirmək lazımdır. Türmələrdə həddən çox məhbusun saxlanması və

¹ 2-ci Ümumi məruzə – CPT/Inf (92) 3, paraqraf 4 və 7-ci Ümumi məruzə – CPT/Inf (97) 10, 12-15-dək paraqraflar.

türmələrin doldurulması haqqında Nazirlər Komitəsinin R (99) 2 sayılı Təvsiyələrində bu doğru yanaşma müdafiə edilib.

Böyük ölçülü yataq otaqları

29. İQK-nın səfər etdiyi bəzi ölkələrdə, xüsusilə də mərkəzi və şərq Avropa ölkələrində, məhbusların yaşadığı yerlər əksər hallarda böyük ölçülü yataq otaqlarından ibarət olur və məhbusların gündəlik olaraq istifadə etdikləri ləvazimatların, məsələn yataq və yaşayış yerləri, sanitariya ləvazimatlarının hamısı və ya onların çox hissəsi orada yerləşir. İQK qapalı həbsxanalarda belə yaşayış yerlərinin olması prinsipinin özünə etiraz edir, haqqında danışdığımız böyük ölçülü yataq yerlərində məhbuslar olduqca darısqal və sağlamlığa zərərli ekstremal şəraitdə saxlanıldıqda isə həmin etirazlar daha da güclənir. Şübhə yoxdur ki, bəzi ölkələrdə müxtəlif sayda adamların yaşaya biləcəyi yerlərin məhbuslar üçün tikilməsinin biradamlıq türmə kameralarından daha yaxşı olmasını müxtəlif faktorlar sübut edə bilər. Lakin bunun lehinə az, onlarca məhbusun böyük ölçülü eyni bir yataq otağında yaşamasının əleyhinə isə çox deyilməlidir.

Şübhəsiz ki, böyük ölçülü yataq otaqları məhbuslara öz gündəlik həyatlarında tək qalmaq imkanı vermir. Bundan əlavə hədə-qorxu və zorakılıq tətbiq edilməsi halları yüksək olur. Belə yaşayış yerlərində cinayətkar submədəniyyət inkişaf edə bilər və cinayətkar təşkilatlar birliyinin yaranması asanlaşır. Lazımı xidməti heyət nəzarətini həyata keçirmək nəinki çətinləşir, hətta heç mümkün olmur; Həbsxanada qarışıqlıq düşdükdə xarici müdaxilə zamanı güc tətbiq etməkdən qaçınmaq çətin olur. Belə yaşayış yerlərində «təsadüfdən-təsadüf» gətirilmiş məhbusların münasib yerləşdirilməsi risklə bağlıdır və qiymətləndirməyə ehtiyac olur və bu məsələnin həlli demək olar ki, mümkün olmur. Bütün bu problemlər məhbusların sayı müvafiq səviyyədən artıq olduqda daha da gərginləşir; bundan başqa, belə vəziyyətlərdə kommunal ləvazimatların, deyək ki əl-üz yuyanın, tualetlərin çatışmamazlığı və yetərsiz ventilyasiya kimi hədsiz çətinliklər bir çox məhbusları pis vəziyyətə salır.

İQK hər halda qeyd etməlidir ki, böyük ölçülü yataq otaqlarından kiçik yaşayış otaqlarına köçürülmə həyata keçirildikdə, elə tədbirlər görülməlidir ki, məhbusların günün xeyli hissəsini yaşayış yerindən kənarında müxtəlif şəraitlərdə fəaliyyət göstərə bilməsi təmin olunsun.

Təbii işıq və təmiz havadan istifadə

30. İQK çox vaxt elə hallara rast gəlirdi ki, türmə kameralarının pəncərələrinə bərkidilən metal jalüzlər, dəmir parçaları və ya lövhələr təbii işığın məhbuslara düşməsinin qarşısını alır və təmiz hava yaşayış yerinə daxil ola bilmir. İbtidai həbsdə saxlanan məhbuslar üçün də vəziyyət eyni xarakterlidir. Sövdələşmə və kriminal fəaliyyəti aradan qaldırmaq üçün bəzi məhbuslara qarşı nəzərdə tutulmuş xüsusi təhlükəsizlik tədbirlərini İQK tamamilə qəbul edir. Lakin bu cür tədbirlərin tətbiqi müstəsna olmalı, bir qaydaya çevrilməməlidir. Bu isə onu nəzərdə tutur ki, aidiyyəti olan orqanlar hər bir məhbus üçün ayrılıqda yoxlama aparmalı və xüsusi təhlükəsizlik tədbirlərinin təyin edilməsinin nə dərəcədə əsaslandırılmış olduğunu müəyyən etməlidirlər. Bundan əlavə, hətta belə tədbirlər tələb olunduqda belə, onlar heç vaxt aidiyyəti olan məhbusları təbii işıq və təmiz havadan məhrum etmək tədbirlərini nəzərdə tutmamalıdır.

Bu sonuncu isə həyatın əsas elementidir və hər bir məhbusun ona malik olmaq hüququ vardır; bundan əlavə, bu elementlərin yoxluğu xəstəliklərin, xüsusilə də vərəmin yayılması üçün əlverişli şərait yaradır. İQK təsdiq edir ki, həbsxana yerlərində yaxşı yaşayış şəraitinin yaradılması baha başa gəlir və onun həyata keçirilməsi fondların çatışmaması üzündən çətinləşib. Lakin məhbusların yaşayış yerlərinin pəncərələrini qapayan qurğuları çıxarmaq (və onların yerinə isə, həmin tələb olunan istisna hallarında uyğun dizayna malik olan alternativ

təhlükəsizlik qurğuları yerləşdirmək) o qədər də çox maliyyə tələb etmir və bu, eyni zamanda bütün aidiyyəti olanlar üçün sərfəli ola bilər.

Yoluxucu xəstəliklər

31. Yoluxucu xəstəliklərin, xüsusilə də vərəmin, hepatitin və QİÇS-in yayılması bir sıra Avropa ölkələrində səhiyyənin əsas qayğısına çevrilib. Bu xəstəliklər bəzi həbsxana sistemlərində dramatik problemə çevrilib. Bununla bağlı olaraq, İQK bəzi hallarda, bu problemin cəld həll edilməsi üçün görülən tədbirlərin tələblərə uyğun gəlmədiyindən ciddi narahat olduğunu vurğulamağa məcbur olmuşdu. Bundan başqa, məhbusların saxlandığıları maddi şərait bu xəstəliklərin yayılmasına yardım edir.

İQK başa düşür ki, iqtisadi çətinliklər dövründə – İQK-nın səfərdə olduğu bir çox ölkələrdə bu gün rast gəldiyi kimi – bunun qurbanları olmalıdır və buraya həbsxana müəssisələri də daxildir. Lakin istənilən vaxtda rast gəlinən çətinliklərə baxmayaraq, insanın azadlıqdan məhrum edilməsi həmişə ona xidmət göstərməklə bağlı olur, bu isə xəstəliklərin qarşısının alınmasının, qorunmanın və müalicənin effektiv metodlarını tətbiq etməyi tələb edir. Həyat üçün təhlükəli olan xəstəliklərin müalicəsinin tələb olunmasından söhbət getdikdə dövlət orqanlarının bu borclarını yerinə yetirmələri hər şeydən vacibdir.

Xəstəliklərin qarşısının alınmasının müasir metodlarından istifadə edilməsi, müntəzəm olaraq dərmanlarla müalicə və uyğun materiallarla təmin edilməsi, həkimin yazdığı dərmanların məhbusların düzgün dozada və müəyyən edilmiş intervallarda qəbul etməsi üçün xidməti personalın zəmanətinin olması, təyin olunan vaxt xüsusi pəhriz yeməkləri ilə təmin olunması – bütün bunlar yuxarıda göstərilən xəstəliklərə qarşı mübarizə strategiyasının əsas elementləridir və aidiyyəti olan məhbusları lazımi qayğı ilə təmin edir. Məhbusların yaşayış yerlərindəki maddi vəziyyəti elə olmalıdır ki, o onların sağlamlığının yaxşılaşmasına kömək etmiş olsun. Təbii işıq və yaxşı ventilyasiyadan əlavə qənaətbəxş gigiyena qaydalarına riayət edilməlidir və həmçinin məhbusların həddən çox sıxlığından qaçınılmalıdır.

Bundan əlavə, tibbi və ya digər səbəblərdən ciddi ehtiyac olmayana qədər aidiyyəti olan məhbuslar türmənin digər məhbuslarından ayrılmalıdırlar. İQK elə bu yerdə qeyd etmək istərdi ki, ancaq QİÇS-ə müsbət reaksiyaya malik olmaları səbəbinə görə belə məhbusları ayırmaq üçün heç bir tibbi səbəb yoxdur.

Bu cür anlaşılmaqların aradan qaldırılması üçün dövlət rəhbərlərinin üzərinə düşən vəzifə həm məhbuslar, həm də xidməti heyət üçün yoluxucu xəstəliklər haqqında tam təhsil proqramının olmasını təmin etməkdir. Bu proqram yoluxma yolları, müdafiə vasitələri və həmçinin uyğun profilaktik tədbirlərin görülməsi məsələlərini əhatə etməlidir. QİÇS və ya hepatit B/C-yə yoluxmanın cinsi əlaqələr və venadaxili narkotik maddələrdən istifadə edilməsi riskinə diqqət yetirilməlidir, bəzi məhlulların QİÇS və hepatit viruslarının daşıyıcısı olduğu izah edilməlidir.

Qeyd edilməlidir ki, lazımi məlumat və məsləhətlər müsbət reaksiya alınmazdan həm əvvəl, həm də hər hansı qorunma testlərindən sonra verilməlidir. Bundan başqa aydındır ki, xəstə ilə bağlı olan məlumatlar tibbi məxfilik nöqtəyi-nəzərindən qorunmalıdır. Bu sahəyə hər hansı müdaxilə yalnız aidiyyəti olan şəxslərin razılığı əsasında ola bilər.

Bundan əlavə, yuxarıda göstərilən xəstəliklərə nəzarətin effektiv olması üçün, verilən ölkədə bu sahədə işləyən bütün nazirliklər və orqanlar mükəmməl bir şəkildə öz fəaliyyətlərini əlaqələndirdikləri barədə zəmanət verməlidirlər. İQK qeyd etmək istərdi ki, məhbuslar türmədən buraxıldıqdan sonra onların müalicəsinə zəmanət verilməlidir.¹

¹ Həmçinin «Türmələrdə səhiyyə xidməti»-nin «Yoluxucu xəstəliklər» bölməsinə bax.

Ciddi rejim bölmələri

32. Hər bir ölkədə müəyyən sayda xüsusilə yüksək dərəcədə etibarsız sayılan məhbuslar vardır və ona görə də xüsusi həbsdə saxlama şəraiti tələb olunur. Belə qəbul olunub ki, bu məhbusların yüksək dərəcədə etibarsızlığı onların etdikləri əməllərdən, türmədəki həyatın gərginliyinə onların reaksiyasından və ya psixoloji / psixiatrik nöqtəyi – nəzərdən ola bilər. Məhbusların bu qrupu bütün həbsxana əhalisinin çox kiçik bir hissəsini təşkil edir. (Əgər klassifikasiya sistemi qənaətbəxş fəaliyyət göstərsə, ən azı belə olmalıdır). Lakin bu qrup İQK üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir, belə ki, bu məhbuslara qarşı müstəsna tədbirlərin görülməsi məcburiyyətinin qeyri-insani münasibətlərə gətirib çıxarma riski çox böyükdür.

Yüksək dərəcədə etibarsız sayılan məhbuslar onların həbsdə saxlanma şəraitinin ağır olmasının kompensasiyası kimi, saxlanma yerinin həddləri daxilində nisbətən yumşaldılmış rejimdən istifadə etməlidirlər. Xüsusilə də onlar həbsxanadakı dostları ilə görüşə bilməlidirlər və onların fəaliyyət seçiminə zəmanət verilməlidir. Ciddi rejim bölmələri daxilində yaxşı abuhavanın yaradılması üçün xüsusi fəaliyyət göstərilməlidir. Burada məqsəd isə xidməti heyət ilə məhbuslar arasında müsbət münasibətlərin qurulmasıdır. Bu ancaq ciddi rejim bölmələrində yaşayanlara insani münasibət bəslənməsi marağı deyil, həm də effektiv nəzarət və təhlükəsizlik və xidməti heyətin toxunulmazlığıdır.

Ciddi rejim bölmələrində məqbul bir fəaliyyət proqramının olması normal yerlərdəkindən daha vacibdir. Bu belə ciddi rejim bölmələrinin köpüyə bənzər atmosferində yaşayan məhbusların şəxsiyyətinə olan zərərli təsirə qarşı güclü bir əks təsir göstərə bilər. Təqdim olunan fəaliyyətlər mümkün qədər müxtəlif olmalıdır (təhsil, idman, ixtisasla bağlı məşğuliyyət və s.). İş fəaliyyətinə gəlcə, təhlükəsizlik nöqtəyi-nəzərindən aydındır ki, normal həbsxana yerlərindəki bir çox iş növündən imtina etmək olar. Lakin bu o demək deyildir ki, məhbuslara ancaq darıxdırıcı xarakterli işlər verilməlidir.

Aydındır ki, məhbuslar xüsusi təhlükəsizlik rejimində yalnız bunun vacib olduğu dövrdə qala bilərlər. Bu, yerləşdirmə haqqında olan qərarların müntəzəm olaraq yenidən baxılmasını tələb edir. Bu cür yenidən baxılma həmişə fərdi məhbusların daimi bir şəkildə qiymətləndirilməsi əsasında olmalıdır və bu qiymətləndirməni xüsusi olaraq öyrədilmiş xidməti heyət icra etməlidir. Məhbuslara onların yerləşdirilməsinin səbəbləri barədə, ehtiyac olduqda isə onun təkrar edilməsi barədə tam məlumat verilməlidir; bu, onlara həmin tədbirlərdən şikayət etməyə (və ya etməməyə) imkan verəcək.

Ömürlük və ya uzun müddətə həbs edilmiş məhbuslar

33. Bir çox Avropa ölkələrində ömürlük və ya digər uzun müddətə həbs edilmiş məhbusların sayı artmaqdadır. İQK özünün bəzi başçəkmələri ərzində belə məhbusların maddi vəziyyət, fəaliyyət, insani əlaqələr baxımından arzu olunan vəziyyətdə olmadığını öyrəndi. Bundan əlavə, belə məhbusların əksəriyyəti xüsusi məhdudiyətlərə məruz qoyulub; belə məhdudiyətlərə misal olaraq onların türmənin digər əhalisindən daima ayrılmasını, həbsxana kameralarından çıxdıqları vaxt əllərinin qandallı olmasını, digər məhbuslarla əlaqə saxlamalarının qadağan edilməsini, onların yanına edilən səfərlərin məhdudlaşdırılması hüququnu göstərmək olar. Qadağaları necə gəldi bütün məhbuslara tətbiq edərək, onların təhlükəli olub-olmadığını lazımi cür nəzərdən keçirmədən, onların həbsdə xüsusi şəkildə saxlanmasına İQK heç bir bəraət qazandırmır.

Uzunmüddətli həbsdə saxlanma məhbuslara bir sıra xoşagəlməz təsirlər göstərə bilər. Uzunmüddətli həbsdə saxlanan məhbuslar bir sıra psixoloji problemlərlə (özünə hörmət hissinin itirilməsi, sosial vərdişlərin pisləşməsi) qarşılaşa bilər və cəmiyyətdən daha da kənarlaşma tendensiyasına malik ola bilərlər; onların hamısı bütün bunlara gec və ya tez

qayıdacaqlar. İQK-nın fikrincə uzun müddətə həbs olunan məhbuslara qulluq etmək üçün təklif olunan rejimlər bu təsirləri pozitiv və proaktiv üsullarla kompensasiya etmək yollarını axtarmalıdır.

Aidiyatı olan məhbuslar müxtəlif xarakterli (iş, yaxşı olar ki, ixtisasla bağlı məşğulluq; təhsil; idman; bərpa / ünsiyyət) bir sıra məqsədyönlü fəaliyyətlə məşğul olmaq imkanına malik olmalıdırlar. Bundan əlavə onlar vaxtlarını necə keçirəcəklərini özləri seçə bilməlidirlər, bununla isə müstəqillik və şəxsi məsuliyyət hissi tərbiyə olunur. Onların türmədə saxlanma dövrünə diqqət yetirmək üçün əlavə addımlar atılmalıdır; fərdiləşdirilmiş himayəetmə planları və lazımi psixoloji-ictimai yardım bu cür məhbusların öz həbsdə qalma dövrünü vaxtında başa çatdırmasına və zaman çatdıqda onların azadlığa buraxılmasının hazırlanmasına yardım edən vacib elementlərdir. Bundan əlavə, əgər uzun müddətə həbsə alınmış adamlar xarici aləmlə effektiv əlaqələr yarada bilsəydilər məhbuslarda bu «formalaşmanın» mənfi təsiri az hiss olunar və onlar azadlığa buraxılmaq üçün daha da yaxşı hazırlanmış olarlar.